

Personen

Anton

Alissa, Ali – zus, broer, ik

Valentina, Valja – moeder, mama, mam en alles

Konstantin, Kostja – vader, zoiets als

Daniil, Danja – vader, grootvader

Emma, Emmotsjka – grootmoeder, soms moeder

Sjoera, Sasja, Alexander – overgrootvader, grootvader,
vader, held van het Rode Leger

Etja, Etina, Etinka – moeder, grootmoeder, overgroot-
moeder, superheldin

Katho, Katharina, Katjoesja – een danser, een meervoudig
raketwerper

Aglaja – zeemeermin

Cemal, Cemo, Cemal Bey – de oom

Elyas – de vriend

En alle andere ouders en de ouders van de ouders in Odessa,
Tsjernovtsy, Moskou, Istanbul, Berlijn

Ingeborg Bachmann schrijft:

‘Alleen over de tijdsaanduiding moest ik lang nadenken,
want het is mij bijna onmogelijk “vandaag” te zeggen, hoe-
wel je elke dag “vandaag” zegt...’

De tijd is dus een vandaag, van honderd jaar geleden tot nu.

Een

‘naar huis’

Ik weet niet waar we naartoe gaan, alle anderen weten het, ik niet. Ik omklem de jampot die me in de armen is gedrukt alsof het mijn laatste pop is, en ik kijk hoe ze elkaar door het huis achternazitten. Papa’s handen glimmen zweterig, ze zien eruit als ongewassen borden, ze zijn groot zoals ze langs mijn hoofd zwaaien. Als mijn hoofd daartussen zou komen, pats, en plat is ’t.

Mijn broer groeit als een halm uit zijn tas, staat er met beide benen in en haalt er spullen uit, mama foetert, dan stopt hij ze weer terug in de tas. Als mama even in de keuken is, haalt hij de grote doos met het piratenschip eruit en verstopt die ver onder zijn bed. Mama komt de gang in waar ik sta, buigt zich over me heen, haar voorhoofd hangt boven me als een stolp, een hele hemel. Met één hand laat ik de jampotpop los en ik strijk met mijn vinger over mama’s gezicht. De hemel is vettig. Mama slaat mijn hand weg en stopt me nog meer jampotten en blikjes toe, ik hou ze allemaal vast en kan niets meer zien. Ze zet een tas op mijn voeten en zegt: ‘Jullie moeten onderweg iets behoorlijks eten, jij hebt de tas met proviand’, ik heb geen flauw idee wat dat betekent, maar ik ben blij dat het iets zoets is en geen kippenbout in aluminiumfolie.

We lopen de trap af, het gaat allemaal niet zo snel. We wonen op de bovenste verdieping met veel balken en schuine plafonds in de kamers, beneden is een begrafenisonderneming, daar stinkt het altijd, niet naar lijken maar naar iets wat ik niet ken en waaraan ik niet kan wennen. De

potten rinkelen in de tas die ik achter me aan de treden af sleep, papa wil de tas van me overnemen, en op dat moment opent de benedenbuurman de deur.

‘Waar gaat de reis naartoe, naar huis?’

‘Moeder, vader bezoeken, lang niet gezien.’

‘Voor de eerste keer terug?’

Papa knikt.

‘De eerste keer vergeet je nooit.’

Papa antwoordt de buurman alsof hij hem een verhaaltje vertelt voor het slapengaan, hij legt op dezelfde manier nadruk op de woorden, gaat aan het einde van de zin met zijn stem omhoog. Mijn broer is al doorgelopen, ik trek voorzichtig de tas langs papa en probeer mijn broer te volgen, het stinkt en het is koud. Beneden achter de etalageruit van de begrafenisondernemer zijn mensen. Ik ben bang voor de gezichten die daar achter glas aan hun bureau zitten, ik ben bang dat ze groen en dood zijn, daarom kijk ik er nooit naar tot ik op straat sta, ik zoek de voeten van mijn broer op de grond. Papa komt het huis uit en trekt me mee, ik kijk pas op als ik denk dat mama ons uitzwaait, en ze doet het, haar hand hangt even uit het raam, dan vliegt het raam weer dicht, en papa begint te zingen.

Пора, пора порадуемся на своём веку – het is tijd, het is tijd om van het leven te genieten.

Zonder tijd

De tegels van het toilet van Atatürk International Airport koelden Ali's linkerslaap. Het beeld voor haar ogen werd niet scherper, in de spleet tussen de wand van het hokje en de vloer vervaagden hakken tot brokjes kolen, maakten zwarte krabbels in de lucht, schampten voorbij. Ze hoorde stemmen, maar zonder taal, allemaal door elkaar, mededelingen die klonken als echo's. Ali proefde kip. Al had ze er tijdens de vlucht geen gegeten, al jaren niet, toch zat er een bedorven vogelbeest in haar keel. Ze was hier al een keer eerder. Precies zo. Precies zo heeft ze al een keer op de vloer gelegen met een dode vogel in haar keel, en er waren veters naar haar toe komen kruipen als insecten. Maar wanneer? Wanneer was dat geweest?

Haar ogen waren droog van de vlucht, haar oogleden krassten over haar oogappels, een chronisch gebrek aan traanvocht hadden de artsen al lang geleden gediagnosticeerd.

'En wat moet ik doen, druppelen?'

'Knipper maar als het pijn doet. Als het jeukt, gewoon vaak knippen, dan komt het vocht vanzelf.'

Maar dat hielp niet. Ze ademde langzaam, luisterde. Naaldhakken en verende rubberzolen gaven buiten de maat aan, allemaal hadden ze haast, haast om de terminal uit te komen, uit de niet-lucht, daar wachtten mensen op hen na de lange vlucht, nog even naar de wc, de kringen onder de ogen poederen, lippen bevochtigen, haren kammen en dan in de armen van de wachtenden springen als in warm water.

Ali had geen idee of er iemand op haar wachtte, ze hoop-

te van wel, maar ze wist het niet. Ze lag op de grond en sloeg met haar oogleden zoals een vlieg met zijn vleugels. Ze wilde roken, heel dringend, de smaak van gesmolten, geleïchtig vet van haar gehemelte wegroken. Die wens trok haar aan haar kraag omhoog en het wc-hokje uit. Ze leunde op de wasbak, vermeed in de spiegel te kijken, hield haar lippen onder de waterstraal, een vrouw stootte haar aan en gebaarde dat ze dat water niet mocht drinken, reikte haar een plastic fles aan. Ali klemde haar lippen om de smalle hals van de fles en dronk zonder geluid te maken, de vrouw pakte de lege fles weer aan en streek Ali door haar krullen, leek ze te fatsoeneren. Vervolgens streek ze met haar duim over de dunne huid onder Ali's ogen en over haar spitse kin, hield die even vast. Ali glimlachte, de vrouw ook. Toen liepen ze allebei met langzame passen naar buiten de hal in, Ali volgde de vrouw, volgde de anderen, die wisten waar ze naartoe moesten. Ze liep naast de transportband waarop mensen elkaar aanstootten, volgde de galm van de marmere vloer, sloot aan bij de rij wachtenden voor de pascontrole, werd ongeduldig, wilde de rij laten opschuiven, maar die zat vast, en het enige wat haar restte was naar links en naar rechts te kijken. Haar hoofd roteerde. De hele wereld stond hier in de rij. Minirokken, boerka's, snorren in alle modellen en kleuren, zonnebrillen in alle maten, opgespoten lippen in alle vormen, kinderen in kinderwagens, kinderen op de rug, op de schouders, tussen de voeten. De menigte omsloot Ali stevig aan beide kanten zodat ze niet kon omvallen. Een klein meisje drukte zich tegen de wand van plexiglas bij de afzetting, een van de ruiten knalde eruit, het kind krijsste. De moeder baande zich een weg door de menigte naar haar kind en schudde het hard door elkaar.

Ali proefde nog een keer heel duidelijk kip achter in haar keel en zocht naar haar paspoort.

De douanebeambte keek lang naar de plek waar Ali haar foto vermoedde, en vervolgens op naar haar en weer naar haar legitimatiebewijs, telkens weer, alsof hij steeds dieper kon kijken, een jongeman, nog jonger dan Ali, maar al met schouders zoals oude mannen ze hebben, ingevallen en hard geworden. In zijn lichtblauwe overhemd, dat door zijn borst niet werd opgevuld, scheen hij ver van zijn controlecabine, ver van het vliegveld, ver van zijn land door de aardkost heen te kijken en vandaar weer in Ali's gezicht. Als in een reflex veegde ze over haar kin, ze had niet overgegeven, of toch, opeens wist ze niet meer zeker of er iets op haar kin zat. Ze had het gevoel dat er nog uitgekotste kip uit haar mond hing, ze trok haar mondhoeken zo ver mogelijk op en haar linkerwenkbrauw ging mee omhoog.

De jongen aan de andere kant van de ruit keek haar aan, klom van zijn stoel en ging de cabine uit, liep naar achteren. Ali leunde op de smalle balie voor het glas, keek hem met bekraste ogen na, hoe hij haar paspoort aan een collega liet zien, met zijn vinger erop tikte, zijn hoofd schudde, weer terugkwam en iets zei wat ze niet verstond, maar ze wist waaraan hij twijfelde. Of zij wel zij was. Ze zag er niet meer uit zoals op de pasfoto, haar haren waren kort, en ook verder was er het een en ander in haar gezicht veranderd. Dat zei iedereen, zelfs haar moeder gaf toe haar op foto's niet te herkennen, maar wat wilde dat nu zeggen. De andere beambte kwam de cabine in en stelde Ali de gebruikelijke vragen. Ali loog om de beide mannen niet nog meer in verwarring te brengen, ze ging een goede vriend opzoeken, niks bijzonders.

'Hoelang?'

'Dat weet ik niet.'

'Meer dan drie maanden mag je niet blijven.'

'Dat weet ik.'

‘Voor de eerste keer?’

‘Is er iets mis met mijn paspoort?’

‘De vrouw op de foto lijkt op jou.’

‘Dat komt omdat ik die vrouw ben.’

‘Ja, maar het zou ook anders kunnen zitten.’

‘Hoe zou het dan zitten?’

‘Dat dit een gekochte pas is en jij...’

‘En ik?’

‘We hebben in dit land een probleem met import uit Rusland. Vrouwen, bedoel ik. Import van vrouwen uit Rusland.’

Ali opende haar mond en wilde iets zeggen als: ‘Maar ik kom toch uit Berlijn!’ of ‘Zie ik er dan zo uit?’ In plaats daarvan kreeg ze een lachbui, die ze probeerde te onderdrukken, het gelach steeg uit haar op en vloog tegen de ruit waarachter de twee beambten haar vol walging aankeken. Ali drukte haar vingers tegen haar lippen, haar tas viel op haar voeten, ze keek omlaag en weer omhoog, keek om zich heen, de hele rij met wachtenden, alle minirokken en brillen en snorren draaiden zich in haar richting en smiespelden. De beambten wachtten tot Ali’s rode hoofd weer op haar schouders tot rust was gekomen, haar ogen waren vochtig van de lachtranen, ze keek in de verwarde gezichten van de mannen en probeerde niet meer te grijnzen.

‘Is er een mogelijkheid om te bewijzen dat ik geen Russische hoer ben?’ vroeg ze.

De twee beambten keken haar aan alsof ze een en dezelfde persoon waren, keken door haar heen, vervolgens tilde een van hen zijn hand op, sloeg driemaal met een stempel op de tafel zonder haar uit het oog te verliezen. Er ging een zoemer, ze greep haar tas en duwde de deur open.

Oom Cemal stond helemaal vooraan in de menigte wachtenden, die zich als een palm over de afzetting boog. Hij

had zich blijkbaar met geweld een weg gebaand en bij de mannen om hem heen zijn elleboog in de ribben gestoten, dat was aan hun gezichten af te lezen, en nu hij Ali door de poort van de hal zag komen, stak hij zijn armen in de lucht en gaf daarbij een kleine man, wiens gezicht voor de helft uit snor bestond, een hoekslag op zijn kin. De man wankelde, maar kon in het dichte gedrang niet vallen. Cemal keek even geërgerd naar de schreeuwende snor en toen weer snel naar Ali, straalde en wees met zijn wijsvinger naar opzij, ze moest de terminal links verlaten, daar zou hij op haar wachten.

Cemal, Cemo, Cemal Bey was de oom van Elyas, met wie ze zo'n beetje opgegroeid was, of beter vergroeid, en dus was Cemal ook haar oom, ook al zag ze hem nu pas voor het eerst. Elyas had het nooit over zijn oom gehad, maar toen Ali zei dat ze naar Istanbul ging, drukte hij haar het telefoonnummer van zijn oom in de hand en zei dat Cemal haar van het vliegveld zou ophalen. En hij was er echt. Hij omhelsde haar alsof hij zijn leven lang niets anders had gedaan, hij pakte haar koffer en ze gingen buiten voor de deur staan om sigaretten te draaien. Ali zei niets tegen Cemal over de reden waarom ze zo laat uit de aankomsthal was gekomen, zei niet dat ze zich op het toilet had opgesloten, met haar hoofd op de tegels, dat haar bloedsomloop de snelheid buiten haar borstkas niet had kunnen bijhouden. Zoiets vertel je niet ter begroeting, je deelt sigaretten met elkaar als oude vrienden, en vanaf dat moment ben je dat ook.

Bij de eerste trek van haar sjekkie viel Ali alweer om. Cemal droeg haar naar de taxi en toen naar boven naar zijn woning. Ze werd wakker op Cemals bank in een blauw betegeld vertrek met enkel een flikkerende maar zwijgende televisie aan de muur en een zwaar bureau voor het raam.

De klimop leek van buiten de kamer in te groeien. Ze had het gevoel dat ze jaren had geslapen. Cemal zat voor de televisie te roken, zijn handen lagen op zijn bovenbenen. Zijn silhouet maakte veel bochten, zijn kin bewoog licht, alsof hij met zijn mond dicht praatte. De as van zijn sigaret viel naast zijn schoen op de grond. Hij had een groot gezicht, groter dan zijn hoofd, en het breidde zich naar alle kanten uit. Zijn neus stak ver naar voren, zijn ogen ook, hij had lange, dichte wimpers, die zich ver omhoog naar zijn voorhoofd bogen. Ali keek hem aan en dacht dat ze nooit meer ergens naartoe zou gaan.

Cemal stond op, haalde dampende *çay*, thee, uit de keuken, gaf haar een buikig glas en wees naar het bureau. 'Dat zijn de sleutels voor je appartement. Maar het hoeft niet. Je kunt ook hier blijven.'

De volgende dag liet Cemal haar het appartement zien, en ze was op slag verliefd. Vooral op het dak waar ze vanaf het terras op kon springen en waarvan je over de Gouden Hoorn tot Kasimpaşa uitkeek. Ze werd verliefd op de kamers met de vele hoeken en op het steile straatje voor het huis, waarlangs je staande naar beneden kon glijden.

Maar meer nog werd Ali verliefd op de lege avonden waarop ze met oom Cemal in zijn kantoor aan één stuk door rookte tot het gekras in hun kelen hoorbaar werd, tot hun ogen dichtvielen, tot ze allebei van hun stoel gleden maar toch nog verder praatten. Tegen de avond ging Ali wandelen, dan struinde ze rond Cemals huis tot ze moe werd, klopte voorzichtig op zijn deur, ging op de bank liggen en wende eraan om daar boven fotoboeken onder Cemals eindeloze verhalen in slaap te vallen. Midden in de nacht werd ze weer wakker en zocht met rode ogen haar schoenen in de gang, terwijl ze erop wachtte dat Cemal